

2 kwietnia 1997 r.

RPO/224553/96/II/JS

Trybunał Konstytucyjny
Al. Szucha 12 a
00-918 WARSZAWA

Wniosek

Rzecznika Praw Obywatelskich

Na podstawie art. 1 ust. 1 pkt 2, art. 3 pkt 3 i art. 22 ust. 1 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. Nr 22, poz. 123 z późn.zm. - jednolity tekst Dz.U. z 1991 r. Nr 109, poz. 470)

wnoszę

o stwierdzenie, że Zarządzenie Ministra Obrony Narodowej Nr 43/MON z dnia 30 września 1996 r. w sprawie szczególnych zasad zabezpieczenia zasobów archiwalnych w resorcie obrony narodowej jest sprzeczne z przepisem art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. Nr 21, poz. 123 z późn.zm. - jednolity tekst Dz.U. z 1991 r. Nr 109, poz. 471), w związku z art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. Nr 34, poz. 149; zm. Dz.U. z 1993 r.

Nr 36, poz. 159) i art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o zmianie Kodeksu postępowania karnego, ustawy o ustroju sądów wojskowych, ustawy o opłatach w sprawach karnych i ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. Nr 89, poz. 443).

U z a s a d n i e n i e

Z treści przepisu art. 13 ust. 1 pkt 2 cyt. wyżej ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich wynika, że Rzecznik, podejmując sprawę, może samodzielnie prowadzić postępowanie wyjaśniające i w związku z tym żądać między innymi "przedstawienia akt każdej sprawy prowadzonej przez naczelne i centralne organy administracji państwowej, organy administracji rządowej, organy organizacji spółdzielczych, społecznych, zawodowych i społeczno-zawodowych oraz organy jednostek organizacyjnych posiadających osobowość prawną, a także organy gmin i jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego". Rzecznikowi Praw Obywatelskich przysługuje też - w myśl art. 3 ust. 1 cyt. wyżej ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. - prawo występowania do właściwych sądów wojewódzkich i wojskowych z wnioskami o stwierdzenie nieważności orzeczeń wskazanych w art. 1 tejże ustawy. Natomiast na podstawie art. 3 ust. 1 powołanej wyżej ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. Rzecznik Praw Obywatelskich może wnieść kasację od każdego prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie sądowe, także wydanego przed dniem jej wejścia w życie, w tym również od orzeczenia Sądu Najwyższego zapadłego w następstwie rozpoznania rewizji nadzwyczajnej.

Zarówno wystąpienie lub odmowa wystąpienia z wnioskiem o stwierdzenie nieważności określonego orzeczenia, jak i wniesienie lub odmowa wniesienia kasacji od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie sądowe, nie może nastąpić bez zbadania odpowiednich akt. Dlatego za logiczny i w pełni uzasadniony należy uznać wniosek, że przyznanie Rzecznikowi Praw Obywatelskich prawa do

występowania z wnioskami o stwierdzenie nieważności określonych orzeczeń oraz do wnoszenia kasacji od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie sądowe jest równoznaczne z przyznaniem mu prawa do żądania przedstawienia (przesyłania) odpowiednich akt przez podmioty, które aktualnie dysponują tymi aktami. Zresztą prawo to nie było do niedawna kwestionowane przez wspomniane podmioty, a przez niektóre z nich zostało wyraźnie potwierdzone wprowadzeniem odpowiednich zmian w przepisach regulaminowych. Do tych należy Minister Sprawiedliwości, który najpierw rozporządzeniem z dnia 29 września 1990 r. (Dz.U. Nr 66, poz. 394), a następnie rozporządzeniem z dnia 19 czerwca 1996 r. (Dz.U. Nr 70, poz. 334), znowelizował - obok niektórych innych - przepis § 105 ust. 1 Regulaminu wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych w ten sposób, iż stanowi on, że akta sprawy przesyła się na każde żądanie, po wykonaniu niezbędnych czynności w sprawie, między innymi Rzecznikowi Praw Obywatelskich.

Ostatnio omawiane prawo Rzecznika Praw Obywatelskich zakwestionował w istocie Minister Obrony Narodowej, bowiem Zarządzeniem Nr 43/MON z dnia 30 września 1996 r. w sprawie szczególnych zasad zabezpieczenia zasobów archiwalnych w resorcie obrony narodowej wprowadził zakaz rozpraszania, tj. przekazywania w jakiegokolwiek formie poza dotychczasowe miejsce przechowywania dokumentacji wytworzonej przed dniem 1 sierpnia 1990 r., stanowiącej wojskowe zasoby archiwalne, niezależnie od nadania jej kategorii archiwalnej, za wyjątkiem obowiązku udostępniania tej dokumentacji sądom lub prokuratorom na zasadach określonych w odrębnych przepisach (por. § 1 i 2 wym. Zarządzenia).

Powołując się na powyższe Zarządzenie Ministra Obrony Narodowej Kierownik Filii Nr 2 Centralnego Archiwum Wojskowego w Warszawie odmówił nadesłania do wglądu Rzecznika Praw Obywatelskich akt b. Najwyższego Sądu Wojskowego, Nr 5452/45 oraz akt b. Wojskowego Sądu Garnizonowego w Białymstoku, sygn. G. 420/45 w sprawie por. Kazimierza Dogila i w ten sposób

wykluczył możliwość zajęcia stanowiska co do zasadności podania o wniesienie kasacji na jego korzyść od prawomocnych orzeczeń wymienionych sądów, a ponadto zwrócił uwagę na bezcelowość zwracania się do archiwów wojskowych o nadesłanie akt w innych podobnych sprawach.

Podjęta w związku z tym próba przekonania Ministra Obrony Narodowej, że przedstawione Zarządzenie jest sprzeczne z wymienionymi wyżej przepisami i że uniemożliwia ono Rzecznikowi Praw Obywatelskich realizację wskazanych już ustawowych uprawnień oraz skłonienia do zmiany tego Zarządzenia tak, by nie stanowiło przeszkody w realizacji tych uprawnień, nie przyniosła oczekiwanego rezultatu.

Minister Obrony Narodowej wyjaśnił jedynie, że omawiane Zarządzenie wydał w konsekwencji przyjęcia w dniu 25 września 1996 r. przez Sejmową Komisję Nadzwyczajną do Rozpatrzenia Projektów Ustaw Lustracyjnych dezyderatu Nr 1 i nie wykazał gotowości do jego zmiany pomimo wykazania, że z treści wspomnianego dezyderatu, który nie miał zresztą mocy obowiązującego prawa, nie wynikało, by zobowiązywał on Ministra Obrony Narodowej do wyeliminowania Rzecznika Praw Obywatelskich z kręgu osób, którym przysługuje prawo żądania nadsyłania do wglądu przechowywanych w archiwach wojskowych akt sądów wojskowych w celu realizacji ustawowych uprawnień. Do zmiany tego Zarządzenia nie skłonił również argument, że wspomniany dezyderat nie mógł mieć na względzie interesujących Rzecznika akt w sprawach karnych, w których postępowanie przed sądami wojskowymi toczyło się z reguły jawnie i nie miało nic wspólnego ze sprawami, których mogą dotyczyć projektowane ustawy lustracyjne.

W konkluzji trzeba stwierdzić, że wniosek o sprzeczności omawianego Zarządzenia z przepisami art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich w związku z art. 3 ust. 1 cyt. ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. i art. 3

ust. 1 powołanej wyżej ustawy z dnia 29 czerwca 195 r. wynika z faktu, że przechowywane w archiwach wojskowych akta spraw sądów wojskowych pozostają pod zarządem organów centralnej administracji wojskowej (państwowej), które są zobowiązane do respektowania powołanego przepisu przez przedstawianie tych akt - na żądanie - Rzecznikowi Praw Obywatelskich.

Na marginesie należy zauważyć, że kwestionowane Zarządzenie narusza wynikającą z art. 3 ust. 1 cyt. ustawy z 29 czerwca 1995 r. zasadę równego traktowania Prokuratora Generalnego i Rzecznika Praw Obywatelskich w zakresie wnoszenia kasacji.

W tym stanie rzeczy wystąpienie do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem sformułowanym na wstępie jest konieczne i w pełni uzasadnione.

/-/ Prof. dr Adam Zieliński

W załączeniu:

- odpis Zarządzenia Ministra ON
Nr43/MONz30.09.1996r.
- Pismo kierownika Filii Nr 2 CAW
z 22.10.1996 r. Nr 1683,
- Pismo RPO z 25.11.1996 r. do Ministra ON
- Pismo Ministra ON z 13.12.1996 r. do RPO
- Pismo RPO z 14.01.1997 r. do posła B. Pęka
- Pismo posła B. Pęka z 23.01.1997 r. wraz
z kopia dezyderatu Nr 1
- Pismo RPO z 17.02.1997 r. do Ministra ON
- Pismo Ministra ON z 2.03.1997 r. do RPO.